

بازدارندگی مجازات اعدام برای زنا از دیدگاه حقوق بشر و اسلام

محمدحسین باقری*

چکیده

در این مقاله، مجازات‌های مربوط به زنا در حقوق اسلامی و حقوق بشر مورد بررسی قرار می‌گیرد. در حقوق اسلامی، مجازات‌هایی مانند رجم، جلد، و دیگر مجازات‌ها برای زنا در نظر گرفته شده‌اند که براساس آموزه‌های دینی و فقهی، برای حفظ سلامت اجتماعی و پیشگیری از فساد در جامعه ضروری می‌نمایند. اما در مقابل، قوانین حقوق بشری به‌ویژه کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق بشر، بر حقوق فردی انسان تأکید دارند و مجازات‌هایی مثل اعدام را مخالف حقوق بنیادین انسان‌ها می‌شمرند و در مقابل به مجازات‌های دیگر مثل حبس ابد گرایش دارند. نویسندگان به دنبال پاسخ به این پرسش است که آیا نظام‌های حقوق بشری قادر به تأمین بازدارندگی مؤثر در مقابله با جرم زنا هستند. نتایج نشان می‌دهد که قوانین حقوق بشری نمی‌توانند بازدارندگی لازم را در برابر چنین جرایمی ایجاد کنند، چراکه اغلب به رویکردهای غیرمجازات محور تأکید دارند و از مجازات‌های بازدارنده اجتناب می‌کنند. از این رو، به نظر می‌رسد که قوانین اسلامی، با استفاده از مجازات‌های خاص خود، می‌توانند بازدارندگی قوی‌تری در جامعه به وجود آورند، هرچند که این مجازات‌ها با چالش‌های حقوق بشری مواجه هستند.

واژگان کلیدی: زنا، حقوق اسلام، اعدام، حقوق بشر، مجازات.

*. سطح سه (کارشناسی ارشد) فقه و اصول حوزه علمیه قم؛ mesbah313b@gmail.com

مقدمه

عمل شنیع زنا یکی از موضوعات حساس در حقوق اسلامی است که از دیرباز تا به امروز به طور مداوم مورد توجه فقیهان، حقوق دانان و محققان قرار گرفته است. این عمل در نظام حقوقی اسلامی، جرم‌انگاری شده و به دنبال آن مجازات‌هایی برای آن تعیین گردیده است که بسته به شرایط ارتکاب جرم و تفسیرهای مختلف فقهی، می‌تواند به طور چشم‌گیری متفاوت باشد. در این میان، مقایسه مجازات‌های مقرر در فقه اسلامی با اصول و معیارهای حقوق بشر- جهانی، پرسش‌های مهمی را در میزان بازدارندگی هریک از این نظام‌های حقوقی ایجاد می‌کند.

در این مقاله، سعی بر آن است که با نگاهی مقایسه‌ای، مجازات زنا در حقوق اسلامی و حقوق بشر مورد بررسی قرار گیرد. در ابتدا، به تحلیل مفاهیم کلیدی و اصول پایه‌ای هر دو حوزه پرداخته و سپس بازدارندگی این قوانین در خصوص این جرم مورد بررسی قرار گیرد.

بخش اول: مقدمات

یکی از اصول بنیادین و مورد اتفاق جوامع بشری، قبح زنا به علت شکستن حریم خانواده و پیمان زوجیت است. فطرت انسان به‌گونه‌ای است که حفظ حریم عفت و پاکدامنی را ارزشمند دانسته و از تجاوز به آن احساس نفرت می‌کند. حتی در جوامعی که قوانین رسمی سخت‌گیرانه‌ای در این زمینه ندارند، بی‌اعتمادی اجتماعی و فروپاشی روابط خانوادگی، نشان‌دهنده بیزاری طبیعی بشر از این عمل است.

در تمدن‌های باستانی نیز، زنا همواره عملی ناپسند تلقی شده است. در یونان باستان، هرچند برخی مکاتب فلسفی دیدگاه‌های متفاوتی در مورد روابط جنسی داشتند، اما به‌طور کلی زنا به‌عنوان خیانت به نهاد خانواده و نقض تعهدات اجتماعی نکوهش می‌شد. ارسطو و افلاطون (کتاب جمهور)، هر دو، بر اهمیت نظم اخلاقی در جامعه تأکید داشتند و روابط جنسی خارج از چارچوب ازدواج را عاملی برای تضعیف بنیان‌های اجتماعی می‌دانستند.

در روم باستان، قوانین سخت‌گیرانه‌ای علیه زنا محصنه وضع شده بود. قانون جولیا (Lex Julia de Adulteriis Coercendis) که در زمان امپراتور آگوستوس و ۱۸ سال پیش از میلاد مسیح تصویب شد، زنا را جرمی مستوجب مجازات معرفی کرد و هدف از آن، حفظ

پاکدامنی خانوادگی و جلوگیری از بی‌ثباتی اجتماعی بود.

در یهودیت، قوانین تورات (تورات - لاویران ۲۰:۱۰ و عهد عتیق، سفر تثئیه ۲۲:۲۲) زنا را به‌شدت محکوم کرده و برای آن مجازات‌های سختی تعیین کرده است این قبج نه‌تنها در بُعد دینی، بلکه در ساختار اجتماعی قوم بنی‌اسرائیل نیز به چشم می‌خورد، زیرا بنیان خانواده و حفظ نسل در یهودیت از اهمیت بالایی برخوردار است.

در مسیحیت، تعالیم اخلاقی بر وفاداری و پاکدامنی تأکید داشته و زنا را به‌عنوان گناهی سنگین معرفی کرده است. آموزه‌های مسیحی، حتی افکار و نیات مرتبط با زنا را نیز نکوهش کرده و تقوای درونی را لازمه سلامت معنوی فرد و جامعه دانسته‌اند (انجیل متی ۵:۲۸).

در آیین‌های شرقی همچون هندوئیسم و بودیسم، زنا عملی است که موجب برهم‌زدن تعادل کارمایی فرد می‌گردد. در متون کهن هندو، از جمله منوسمریتی، زنا به‌عنوان عملی که نظم اجتماعی را مختل می‌کند، مورد نکوهش قرار گرفته است. در بودیسم، یکی از اصول پنج‌گانه اخلاقی (پنج شیلا) پرهیز از روابط نادرست جنسی است (منو سمریتی ۸،۳۵۲). مطالعه تطبیقی آیین‌های مختلف نشان می‌دهد که زنا همواره عملی ناپسند شمرده شده و جوامع بشری در تلاش بوده‌اند تا با وضع قوانین و تعالیم اخلاقی، از پیامدهای منفی آن جلوگیری کنند. این امر نشان می‌دهد که قبج زنا نه‌تنها یک آموزه دینی یا عرفی خاص، بلکه امری ریشه‌دار در فطرت انسانی و نظام اجتماعی است که نقض آن به بی‌ثباتی خانواده و جامعه منجر می‌شود.

بخش دوم: ادله مجازات اعدام برای زنا از دیدگاه حقوق اسلام

پیش از ورود به بحث از بازدارندگی مجازات اعدام در اسلام لازم است مختصراً با برخی ادله مجازات اعدام و شرایط آن در ادله اربعه آشنا شویم.

۱. آیات قرآنی

مسئله زنا و خروج از خانواده برای تأمین نیازهای جنسی از موضوعاتی است که در قرآن کریم مورد توجه قرار گرفته و در چند جای قرآن کریم به آن اشاره شده است. مطابق نظر اکثر مفسران دو دسته آیات در قرآن کریم وجود دارد که دسته دوم ناسخ دسته اول می‌باشد.

در دسته اول از آیات مجازات زنان زناکار و مردان زناکار در سوره نساء آیات ۱۵ و ۱۶ بیان شده است.

«وَاللَّاتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا» (جمعه) شما که عمل ناشایسته کنید چهار شاهد مسلمان بر آنها بخواهید، چنانچه شهادت دادند آن زنان را در خانه نگه دارید تا عمرشان به پایان رسد یا خدا برای آنها راهی پدیدار گرداند (نساء: ۱۵).

«وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَأَذُوهُمَا فَإِنَّ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرَضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا» و هر کس از شما (مسلمانان) عمل ناشایست مرتکب شود، چه زن و چه مرد، آنان را (به سرزنش و توبیخ) ببازارید، چنانچه توبه کردند و به کار شایسته پرداختند متعرض آنها نشوید، که خدا توبه‌پذیر و مهربان است (نساء: ۱۶).

شیخ طوسی در کتاب التبیان، جلد سوم، صفحه ۱۴۲ ذیل همین آیه مبارکه می‌فرماید که بسیاری از مفسران از جمله ضحاک، ابن زید، الجبائی، البلخی، الزجاج، مجاهد، ابن عباس، قتادة و السدی قائل شده‌اند که این آیات توسط آیه جلد (دسته دوم) نسخ شده‌اند.

دسته دوم که ناسخ آیات دسته اول است آیه دوم و سوم از سوره مبارکه نور می‌باشد:

الرَّانِيَةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

به زن زناکار و مرد زناکار صد تازیانه بزنید، و اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، نباید شما را در [اجرای] دین خدا درباره آن دو نفر دلسوزی و مهربانی بگیرد، و باید گروهی از مؤمنان، شاهد مجازات آن دو نفر باشند (نور: ۲)

مرحوم علامه طباطبایی در تفسیر شریف المیزان، ذیل آیات سوره مبارکه نساء می‌فرماید:

(مفسران روایتی هم نقل کرده‌اند، که رسول خدا ﷺ وقتی آیه تازیانه در اول سوره نور نازل شد فرمود: این همان راه علاج و سیبیلی است که خدای تعالی در آیه پانزده سوره نساء وعده‌اش را داده است... .

حکم نامبرده حبس دائمی است، به قرینه اینکه نهایت مدت حبس را مرگ زن قرار داده، و فرموده: "حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ" (تا مرگ ایشان را دریابد)، چیزی که هست تعبیر حبس ابد

آن هم در زندان نیاورد، بلکه فرمود آنها را در خانه‌ها نگه بدارید تا مرگشان فرا رسد، این نیز دلیل روشنی است بر اینکه خواسته است کار را بر مسلمانان آسان بگیرد، و از سخت گیری اغماض کند، و اینکه فرمود: (تا مرگشان برسد) (و یا خدا راه نجاتی برایشان مقرر ندارد) منظور نجات از حبس ابد است، و در اینکه تردید کرد، و فرمود: (یا آن و یا این) اشاره‌ای است به اینکه امید آن هست که حکم حبس ابد نسخ شود، هم چنان که همین طور هم شد، برای اینکه حکم تازیانه حکم حبس ابد را نسخ کرد، و این از ضروریات است که حکم جاری در باره زناکاران در اواخر عمر رسول خدا ﷺ نازل شد، و بعد از رحلت آن جناب در بین مسلمانان جاری گردید؛ و مسئله زندانی کردن بعد از رحلت آن جناب اصلا مورد عمل واقع نشد.

پس آیه شریفه به فرضی که دلالت کند بر حکم زنان زناکار، هیچ تردیدی نیست در اینکه به وسیله آیه تازیانه نسخ شده است" وَ الذَّانِ يَأْتِيَانَهَا مِنْكُمْ فَأَذُوهُمَا".

اما اصل مجازات اعدام برای زنا از سنت به دست می‌آید همانطور که شهید ثانی در کتاب شرح لمعه خود می‌فرماید: فَإِنَّ الْآيَةَ دَلَّتْ عَلَى جُلْدِ مَطْلُوقِ الزَّانِي، وَ الرِّوَايَاتُ دَلَّتْ عَلَى قَتْلِ مَنْ ذَكَرَ (الزَّانِي بِالْمَحْرَمِ وَ الْمُحْصَنِ) ، وَ لَا مَنَافَاةَ بَيْنَهُمَا.

ترجمه: آیه صرفا دلالت بر جریمه زنا برای زناکننده دارد اما روایات دلالت بر قتل (زناکننده با محارم و زناکننده‌ای که دارای همسر است) می‌کند و منافاتی بین آنها نیست.

برخلاف عقیده برخی مردم که مجازات هر نوع زنایی را قتل می‌پندارند؛ مجازات قتل به سیف و رجم (سنگسار) تنها برای زنا با محارم و زنا با محصنه دیده شده است. مرحوم شهید اول رحمته الله مجازات دیگر از قبیل جلد (تازیانه) در کتاب لمعه خود ذکر می‌کند.

علاوه بر این‌ها اثبات زنا در اسلام بسیار سخت است و نیاز به شهادت چهار مرد عادل یا چهار مرتبه اقرار شخص دارد. تمامی شاهدان باید از روی مشاهده شهادت دهند و در صورت عدم تکمیل چهار نفر شاهد، حد قذف بر شاهد یا شاهدان جاری می‌شود.

۲. سنت

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «الْحُرُّ وَ الْحُرَّةُ إِذَا زَنِيَا جُلِدَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ، فَأَمَّا الْمُحْصَنُ وَ الْمُحْصَنَةُ فَعَلَيْهِمَا الرِّجْمُ» از امام صادق رحمته الله روایت شده که فرمود: مرد و

زن حُر اگر زنا کردند، مجازات هر کدامشان ۱۰۰ تازیانه است و مرد و زن محصن، به رجم جریمه می‌شوند (فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۵، ص ۲۳۷).

احادیث بسیاری دیگری در ابواب حدود کتب حدیثی وجود دارند و ذکر و بررسی آنها در این مقاله ممکن نیست.

۳. اجماع

ظاهراً جمیع علمای شیعه در باب زنا با محارم و زنا با محصنه اجماع در قتل زانی دارند؛ هرچند که در نحوه قتل و سعه و ضیق مفاهیم ذکر شده اختلاف داشته باشند.

۴. عقل

هرچند عقل به خودی خود نمی‌تواند مجازاتی برای این فعل در نظر بگیرد اما به نظر می‌رسد که با توجه به مخالفت زنا با عدالت و اختلال نظام انسانی، عقل آن را قبیح می‌شمرد.

بخش سوم: بازدارندگی مجازات اعدام برای زنا از دیدگاه اسلام

با بررسی عمیق معارف اسلامی فهمیده می‌شود که فلسفه بسیاری از احکام مرتبط با حدود و قصاص، پیشگیری از ادامه و وقوع چنین جرائمی در جوامع اسلامی است. خداوند متعال در سوره مبارکه بقره می‌فرماید: «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» ای صاحبان خرد! برای شما در قصاص مایه زندگی است، باشد که [از ریختن خون مردم بدون دلیل شرعی] بپرهیزید (بقره: ۱۷۹).

قصاص شاید در ظاهر قتل و نابودی حیات قاتل باشد اما در باطن موجب قوام نظام انسانی و حفظ جان افراد بسیاری خواهد شد؛ فلذا قرآن کریم قصاص را مایه حیات و زندگانی معرفی می‌کند.

یا در حدیث شریفی که مرحوم کلینی آن را در کافی آورده است؛ امام صادق علیه السلام از قول جدشان رسول الله صلی الله علیه و آله نقل می‌فرمایند: «إِقَامَةُ حَدِّ خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا» (کلینی، کافی، ج ۱۴ ص ۱۶).

جاری کردن یک حد بهتر از ۴۰ روز باران است.

یا در حدیث شریف دیگر از امام صادق علیه السلام نقل شده که ایشان فرمود:

«حَدُّ يَقَامُ فِي الْأَرْضِ أَرْزُكِي فِيهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ أَيَّامَهَا» (کلینی، کافی، ج ۱۴، ص ۱۶؛

شیخ طوسی، ۱۳۶۵، ج ۱۰، ص ۱۴۶؛ شیخ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۱۲)

جاری کردن یک حد در روی زمین، آن را بیشتر از ۴۰ شبانه روز باران تزکیه می‌کند.

یا در آیه دوم سوره مبارکه نور که بیشتر به آن اشاره شد خداوند متعال پس از بیان حد زانی و

زانیه بیان می‌دارد که لازم است در مکان اجرای حد عده‌ای از مؤمنین حضور داشته باشند.

«الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ»

به زن زناکار و مرد زناکار صد تازیانه بزنید، و اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، نباید

شما را در [اجرای] دین خدا درباره آن دو نفر دلسوزی و مهربانی بگیرد، و باید گروهی از

مؤمنان، شاهد مجازات آن دو نفر باشند.

به نظر می‌رسد تنها دلیل لزوم حضور عده‌ای از مؤمنین در مکان اجرای حد عبرت‌گیری و

انذار عملی مخاطبین است وگرنه اجرای حد در خلوت ممکن بود و دشواری کمتری داشت؛

اما شارع دستور فرموده که عده‌ای حاضر باشند و اجرای حد را نگاه کنند به نحوی که گویا

مقصد شارع از اجرای این حدود تزکیه و انذار جامعه مسلمین است.

در مجموع پس از تتبع در آیات و روایات روشن می‌شود که هدف از اجرای جریمه اعدام

چه در قصاص قتل عمد و چه در جرایمی مثل زنا، تزکیه جامع و جلوگیری از اتفاقات مشابه

در جامعه اسلامی است و این مهم بدون وضع حدودی مثل جلد، رجم قتل و ... ممکن

نیست.

بخش چهارم: مجازات اعدام برای زنا از دیدگاه حقوق بشر

یکی از مهم‌ترین و شناخته‌شده‌ترین قوانین بین‌المللی در حوزه حقوق بشر، میثاق بین‌المللی

حقوق مدنی و سیاسی است که در سال ۱۹۶۶ میلادی در مجمع عمومی سازمان ملل به

تصویب رسیده و معتبر است.

در بخش سوم این میثاق‌نامه، بند ششم می‌خوانیم:

۱. حق زندگی از حقوق ذاتی شخص انسان است. این حق باید به موجب قانون حمایت

بشود. هیچ فردی را نمی‌توان خودسرانه (بدون مجوز) از زندگی محروم کرد.

۲. در کشورهایی که مجازات اعدام لغو نشده، صدور حکم اعدام جاز نیست مگر در مورد مهم‌ترین جنایات طبق قانون لازم‌الاجرا در زمان ارتکاب جنایت که آن‌هم نباید با مقررات این میثاق و کنوانسیون‌ها راجع به جلوگیری و مجازات جرم کشتار دسته‌جمعی (Genocide) منافات داشته‌باشد. اجرای این مجازات جایز نیست مگر به موجب حکم قطعی صادر از دادگاه صالح.

پروتکل الحاقی این میثاق‌نامه نیز در سال ۱۹۸۹ که ذیل قطعنامه ۴۴/۱۲۸ در مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید و تاکنون حدود ۸۰ کشور این الحاقیه را پذیرفته‌اند. مهم‌ترین هدف و مقرر این پروتکل، محو و الغای مجازات اعدام است. به همین منظور ماده یک پروتکل مقرر می‌نماید:

۱. هیچ فردی در قلمرو قضاوت کشورهای عضو این پروتکل اعدام نخواهد شد.
۲. هرکشور عضو، تمام اقدامات لازم را در جهت منسوخ کردن مجازات مرگ در قلمرو قضائی خود، به‌عمل خواهد آورد.

پروتکل‌های الحاقی این قانون به‌طور کلی مجازات اعدام را حتی برای بدترین جنایات ممنوع می‌داند. از زمان ارائه این پیشنهاد بحث‌های زیادی با عنوان جریمه مرگ (Death penalty) بین حقوق‌دانان شکل گرفت.

پر واضح است که بسیاری از میثاق‌نامه‌ها و متون حقوقی بین‌المللی که به‌عنوان پروتکل برای دیگر کشورها تجویز می‌شود محصولی آمریکایی است و عمدتاً از فضای علمی فرهنگی ایالات متحده نشأت می‌گیرد.

اما سؤال اینجاست که با وجود ممنوعیت استفاده از جریمه اعدام برای جنایت کاران در آمریکا، چه جریمه‌ای برای زنا یا به عبارت بهتر تجاوز جنسی خصوصاً زمانی که با اعمال قدرت و رساندن آسیب به بزه‌دیده صورت بگیرد دیده شده است؟

در جواب این سؤال باید گفت اولاً برخلاف قوانین اسلامی در صورتی که طرفین راضی به انجام این فعل باشند؛ قانوناً هیچ جریمه‌ای برای ایشان وجود ندارد. تنها در صورتی که رابطه جنسی بدون موافقت یکی از طرفین صورت گرفته باشد یا آسیبی به وی وارد شده باشد و یا یکی از طرفین کودک باشد، جریمه‌ای برای متجاوز در نظر گرفته شده است.

این جرمه بسته به قانون ایالت‌های متخلف و شرایط وقوع جرم می‌تواند از یکسال حبس تا حبس ابد جرمه داشته‌باشد. برای مثال متغیرهایی مثل سن و قدرت تمییز بزه‌دیده، آسیب وارده به وی، اعمال قدرت یا عدم اعمال قدرت، استفاده از اسلحه یا عدم استفاده از اسلحه و ... می‌تواند در کم یا زیاد کردن این جرمه مؤثر باشد.

علاوه بر این نام تمام مجرمان جنسی در سامانه‌ای تجمیع می‌شود و محدودیت‌هایی برای افرادی که در این لیست وجود دارند، دیده شده‌است. ثبت اسم فرد در این سامانه اجاره مسکن و یافتن شغل را برای این افراد دشوار می‌کند.

بخش سوم: مقایسه بازدارندگی مجازات تعریف شده برای زنا در اسلام و حقوق بشر

یکی از راه‌های یافتن جرمه صحیح برای جرایم، بررسی میزان بازدارندگی و اثربخشی هر جرمه است؛ زیرا هدف اصلی از وضع جرمه بالابردن هزینه ارتکاب و بازداشتن افراد از انجام این‌گونه اعمال است. لذا می‌توان با بررسی تطبیقی آمار ارتکاب جرم میزان قدرت بازدارندگی و مفید بودن جرمه وضع شده را مشخص ساخت.

در مجموع تألیفاتی که تا پیش از نگارش این مقاله تولید شده است؛ هیچکدام به مقایسه بازدارندگی مجازات جرم زنا در نظام حقوقی اسلام و نظام حقوق بشری نپرداخته‌اند. هرچند که برخی مقالات به بررسی مجازات زنا در نظام‌های حقوقی و ادله اثبات مجازات زنا در اسلام اهتمام ورزیده‌اند اما هیچ یک به‌طور تطبیقی اقدام به مقایسه بازدارندگی این دو نوع جرمه نکرده‌اند.

نکته قابل تأمل این است که چنین موضوعاتی با بررسی آمار تطبیقی میان جوامع غربی و جوامع اسلامی با برخی مشکلات مواجه است.

مشکل اول: عدم وجود تعاریف یکسان

همانطور که پیش از این ذکر شد تعاریفی مثل ارتباط نامشروع، تعرض جنسی و ... در کشورهای مختلف کاملاً متفاوت است؛ فلذا آمارهای رسمی که عموماً از مراکز دولتی مخابره می‌شود عمدتاً قابلیت مقایسه و تطبیق ندارد. برای مثال در برخی از کشورها، تعرض جنسی فقط شامل تجاوز به عنف می‌شود اما در برخی تعاریف دیگر حتی شامل ارتباط کلامی و استفاده از الفاظ جنسی نیز می‌گردد.

مشکل دوم: عدم گزارش و ثبت تمام موارد

در بسیاری از کشورهای غربی به دلیل رضایت طرفین در برخی از روابط به هیچ عنوان آمار دقیقی از تعداد افرادی که خارج از چهارچوب خانواده با جنس مخالف ارتباط جنسی داشته‌اند وجود ندارد و تنها راه ثبت این آمار شکایت یکی از طرفین است. از طرفی در برخی جوامع اسلامی نیز به دلیل وجود تابوهای خانوادگی و مذهبی، ممکن است برخی موارد گزارش نشود.

به طور کلی، برای دستیابی به آمار دقیق و قابل مقایسه، نیاز به تحقیقات جامع و استانداردسازی تعاریف و روش‌های جمع‌آوری داده‌ها در سطح جهانی است.

علیرغم مشکلاتی که برای مقایسه رسمی آمار و اطلاعات وجود دارد؛ نتایج برخی تحقیقات صورت گرفته در این موضوع بسیار حیرت‌آور است. این آمار تماماً توسط نهادها و خبرگزاری کشورهای نامبرده یا نهادهای بین‌المللی تهیه و تنظیم شده‌اند.

تحقیقاتی که در مجله جراحی بریتانیا (BJS) منتشر شده‌است، نشان می‌دهد که ۶۳ درصد از زنان شاغل در سازمان ملی درمان انگلیس مورد آزار جنسی قرار گرفته‌اند و از این آمار، به ۲۹٫۹ درصد تجاوز شده‌است. بر اساس مطالعات صورت گرفته، ۱۱ درصد از آزارهای جنسی با فرصت‌های شغلی زنان مرتبط بوده است.

زنان مشارکت کننده در نظرسنجی صورت گرفته، گفته‌اند که خارج از محیط کار، از جمله فضاهای آموزشی، کنفرانس‌ها و رویدادهای بعد از کار نیز از سوی همکارانشان مورد آزار جنسی قرار گرفته‌اند.

در این نظرسنجی یک هزار و ۷۰۴ نفر شرکت کرده‌اند که اغلب متخصص و یا کارکنان ارشد بوده‌اند. طبق تحقیقات به عمل آمده، بسیاری دیگر از زنان شاغل در سازمان درمان انگلیس، از ترس آبرو و یا اخراج از کار، در نظرسنجی شرکت نکردند (مجله جراحی بریتانیا (BJS)، ۲۰۲۳).

ارتباط جنسی خارج از خانواده در بین نوجوانان انتشار بیشتری داشته به طوری که مرکز پیشگیری و کنترل بیماری آمریکا (CDC) گزارشی براساس داده‌های پیمایش ملی رشد خانواده (NSFG) منتشر کرد. آمار رابطه جنسی خارج از چهارچوب برای دختران و پسران

نوجوان و مجرد از قرار ذیل است:

۱: در سال ۲۰۰۲ بالغ بر ۴۴٪، در بازه سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۱۰ بالغ بر ۴۳٪، در بازه سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۵ و ۲۰۱۷-۲۰۱۵ بالغ بر ۴۲٪ دختران نوجوان رابطه جنسی داشته‌اند. مشابه همین آمار برای پسران ذکر شده است. به تعبیری دیگر، نیمی از نوجوانان آمریکا رابطه جنسی دارند.

۲: در همین گزارش میزان رابطه جنسی دختران و پسران آمریکایی تا سن ۲۰ سالگی تخمین زده شده است:

- ۲۱٪ دختران تا ۱۵ سالگی، ۵۳٪ دختران تا ۱۷ سالگی، ۷۴٪ دختران تا ۱۹ سالگی و ۷۹٪ دختران تا ۲۰ سالگی در آمریکا با جنس مخالف رابطه جنسی برقرار کرده‌اند.
- ۲۰٪ پسران تا ۱۵ سالگی، ۴۸٪ پسران تا ۱۷ سالگی، ۷۰٪ پسران تا ۱۹ سالگی و ۷۷٪ پسران تا ۲۰ سالگی در آمریکا با جنس مخالف رابطه جنسی برقرار کرده‌اند (Gladys M. Martinez, Sexual Activity and Contraceptive Use Among Teenagers Aged 15-19 in the United States, 2015-2017, مرکز پیشگیری و کنترل بیماری آمریکا (CDC)).

بخش دوم این گزارش مرتبط با هرگونه ارتباط جنسی صورت گرفته اعم از خانواده و غیر آن است اما با توجه به اینکه میانگین سن ازدواج در آمریکا برای زنان تقریباً ۲۷ و برای مردان ۳۰ سال است می‌توان نتیجه گرفت که بسیاری از این ارتباطات خارج از خانواده و پیش از ازدواج صورت گرفته است.

یکی دیگر از نشانه‌های مشکلات جنسی و ارتباطات نامشروع میزان ابتلای جوامع به بیماری‌های مقاربتی است با وجود تلاش بسیار کشورهای توسعه یافته برای کنترل و جلوگیری از انتقال و گسترش این بیماری‌ها و وجود نظام‌های درمانی قوی و تکنولوژی‌های پیشرفته، آمار ابتلا به بیماری‌های مقاربتی در بسیاری از کشورهای توسعه یافته بیشتر از کشورهای در حال توسعه اسلامی است. برای مثال براساس آخرین داده‌های مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌های آمریکا، (CDC) عفونت‌های مقاربتی در ایالات متحده در سال ۲۰۲۱، حدود ۷ درصد رشد کرده است. این، یعنی مجموع موارد به حدود ۲,۵ میلیون نفر رسید.

بیماری HIV یا ایدز یکی از بیماری‌های شناخته شده است که از طریق مقاربت نیز انتقال می‌یابد. آمار منتشر شده از میزان ابتلای مردم کشورهای اسلامی به این بیماری بسیار کمتر از کشورهای غربی و آمریکاست. برای مثال طبق آمارهای رسمی منتشر شده توسط نظام‌های درمانی این میزان در ایران ۰۲٪، عربستان سعودی ۰۱٪، عراق ۰۱٪، افغانستان ۰۱٪، آمریکا ۰۴٪، ایتالیا ۰۴٪، فرانسه ۰۴٪ می‌باشد که به خودی خود نشان‌دهنده آمار کمتر و کنترل بیماری در کشورهای اسلامی است.

شکست چهارچوب خانواده و تعدی از آن به قدری در جوامع غربی رواج یافته که حتی به میان چهره‌های سیاسی کشورهای غربی کشیده شده است. بسیاری از افراد شناخته شده در این کشورها به جرایم مختلف جنسی متهم می‌شوند. برای مثال رئیس جمهور سابق آمریکا، بایدن در یک مناظره انتخاباتی رقیب خود ترامپ را به داشتن روابط جنسی با یکی از بازیگران پورن متهم کرد.

عدم اجرای صحیح جریمه اعدام در جوامع مدعی حقوق بشر- سبب شده که بسیاری از جرایم ساده‌انگاری شود و در نهایت با جریمه حبس مواجه شود. نکته جالب اینجاست که حتی این ساده‌انگاری هم نتوانسته زندان‌های این کشورها را خالی از زندانی کند. سایت ردیابی آمار مستقل World Population Review، کشورهایی که بیشترین تعداد زندانیان را در سال ۲۰۲۳ دارند، معرفی کرده است. بر اساس داده‌های ارائه شده از سوی این وبسایت، آمریکا در زندان‌های مختلف خود تقریباً ۲,۰۶۸,۸۰۰ نفر زندانی دارد، با این تعداد زندانی، آمریکا در صدر آمار بیشترین زندانی در جهان قرار دارد!

مقایسه بازدارندگی مجازات اعدام برای زنا از دیدگاه حقوق اسلام و حقوق بشر- نشان می‌دهد که یکی از معیارهای ارزیابی تأثیرگذار بودن جریمه‌ها، میزان بازدارندگی آن‌هاست. هدف اصلی مجازات‌ها، افزایش هزینه ارتکاب جرم و جلوگیری از وقوع آن است. با این حال، مقایسه آمار ارتکاب جرم در کشورهای اسلامی و غربی نشان‌دهنده میزان بالای چنین رفتارهایی در جوامع غربی به‌خلاف جوامعی است که قوانین اسلامی در آن اجرا می‌شود.

به‌عنوان مثال، آمار روزافزون آزار جنسی در سازمان‌های مختلف و درصد بالای روابط جنسی خارج از چهارچوب در میان نوجوانان آمریکایی، نشان‌دهنده ضعف در پیشگیری و بازدارندگی مجازات‌ها در این جوامع است.

در نهایت، مقایسه بازدارندگی مجازات اعدام برای زنا در حقوق اسلام و حقوق بشر- نشان

می‌دهد که هر یک از این رویکردها، مبتنی بر مبانی خاص خود، به دنبال کاهش جرایم جنسی و حفظ نظم اجتماعی هستند. در اسلام، شدت مجازات در کنار دشواری اثبات جرم، به‌عنوان عاملی بازدارنده عمل می‌کند، درحالی‌که علی‌رغم تلاش‌های قوانین حقوق بشری برای مبارزه با جرائم جنسی و ایجاد چارچوب‌های قانونی برای محافظت از افراد، هنوز نتوانسته‌اند به‌طور مؤثر از وقوع چنین جرائمی جلوگیری کنند. به‌ویژه در جوامعی که قوانین سخت‌گیرانه‌تری در این زمینه ندارند، شاهد افزایش آمار آزارهای جنسی و تجاوزات هستیم. به نظر می‌رسد که قوانین حقوق بشری توانایی ایجاد بازدارندگی لازم را ندارد، درحالی‌که احکام اسلامی همچنان برای بسیاری از جوامع اسلامی به‌عنوان یک ابزار پیشگیری و بازدارندگی مؤثر شناخته می‌شوند.

نتیجه

بررسی تاریخی و تطبیقی دیدگاه جوامع مختلف درباره زنا نشان می‌دهد که این عمل در تمامی تمدن‌ها، ادیان و نظام‌های حقوقی به‌عنوان امری ناپسند و ناهنجار اجتماعی شناخته شده است. در طول تاریخ، جوامع بشری همواره در تلاش بوده‌اند با وضع قوانین سخت‌گیرانه، از تأثیرات منفی زنا بر بنیان خانواده و ثبات اجتماعی جلوگیری کنند. این نگاه در اسلام نیز به‌وضوح دیده می‌شود، جایی که قوانین جزایی آن، از جمله مجازات اعدام برای موارد خاصی از زنا، بر پایه حفظ نظم اخلاقی و جلوگیری از فساد اجتماعی بنا شده است.

ادله‌ای که در منابع اسلامی برای مجازات زنا ذکر شده‌اند، از قرآن، سنت، اجماع و عقل سرچشمه می‌گیرند و نشان‌دهنده اهمیت بازدارندگی این مجازات‌ها در کاهش وقوع جرم و حفظ سلامت جامعه است. در اسلام، علاوه بر تعیین مجازات‌های سخت‌گیرانه، شرایط اثبات جرم زنا بسیار دشوار در نظر گرفته شده است، به‌گونه‌ای که تنها در موارد بسیار نادر و قطعی، این احکام اجرا می‌شوند. همچنین، فلسفه حدود در اسلام مبتنی بر پیشگیری، اصلاح و بازدارندگی است و هدف آن، نه صرف مجازات بلکه تزکیه و جلوگیری از گسترش فساد در جامعه می‌باشد.

در مقابل، در نظام‌های حقوق بشر معاصر، با توجه به اصولی چون حق حیات، مجازات

اعدام برای جرایمی همچون زنا مردود شمرده شده و تلاش‌های بین‌المللی برای لغو آن صورت گرفته است. در برخی کشورها، حتی روابط جنسی مبتنی بر رضایت، از لحاظ قانونی مجاز دانسته شده و تنها در مواردی که تجاوز یا سوءاستفاده صورت گیرد، مجازات‌هایی نظیر حبس برای مرتکبان در نظر گرفته می‌شود. این تفاوت دیدگاه، ریشه در مبانی فکری و ارزشی متفاوت این دو نظام دارد؛ اسلام بر حفظ بنیان خانواده و نظم اجتماعی تأکید دارد، درحالی‌که حقوق بشر- مدرن، اصل آزادی فردی را در اولویت قرار می‌دهد.

در بررسی تطبیقی موفقیت هر یک از این نظام‌های حقوقی در پیشگیری از وقوع زنا علیرغم عدم وجود تعاریف واحد و گزارشات جامع، به اذعان سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای غربی باید پذیرفت که قوانین اسلامی توفیق بیشتری در بازدارندگی از ارتکاب این جرایم داشته است. وضع قوانین به اصطلاح مطابق با حقوق بشر نه تنها سبب حفظ نظام انسانی و خانوادگی نشده بلکه باعث گسترش روابط نامشروع و تجاوز به حقوق دیگران شده است.

فهرست منابع

قرآن کریم

کتاب مقدس

۱. افلاطون، آریستوکلیس، ۳۸۱ پیش از میلاد، مترجم فواد روحانی، انتشارات نگاه
۲. حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۳۶۷.
۳. سازمان ملل، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، ۱۹۶۶م.
۴. شهید اول، شمس‌الدین محمدبن مکی، **لمعه**، [بی‌جا]: مجمع الفکر الاسلامی، [بی‌تا].
۵. شهیدثانی، زین‌الدین بن علی، **الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة**، قم: مجمع الفکر الاسلامی، ۱۳۸۲.
۶. طباطبایی، سید محمدحسین، **تفسیر المیزان**، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴.
۷. طوسی، محمدبن الحسن، **تهذیب الاحکام**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵.
۸. طوسی، محمدبن حسن، **التبیان فی تفسیر القرآن**، بیروت: دار إحياء التراث العربی، [بی‌تا].
۹. فیض کاشانی، ملامحسن، **الوافی**، اصفهان: مکتبه الامام امیرالمومنین علی علیه السلام، ۱۳۶۵.
۱۰. کلینی، محمدبن یعقوب، **الکافی**، قم: دار الحدیث، ۱۳۹۰.
۱۱. مرکز پیشگیری و کنترل بیماری (CDC)، ۲۰۲۰.
۱۲. منوسمریتی (قواعد و احکام هندویی)، سده اول یا دوم پیش از میلاد

